

ТАҚРИЗИ МУАССИСАИ ПЕШБАР

ба кори диссертационии Зиёев Сулаймон Саъдулоевич дар мавзуи “Қонуниятҳо ва хусусиятҳои инкишофи ҳамгирии иқтисодӣ дар шароити муосир”, ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз руи ихтисоси 08.00.01 – Назарияи иқтисодӣ (08.00.01.01 – Назарияи умумии иқтисодӣ (иқтисоди сиёсӣ)) пешниҳод шудааст.

I. Мутобиқати муҳтавои диссертасия ба ихтисоси илмие, ки аз рӯйи он барои ҳимоя пешниҳод шудааст

Муҳтавои таҳқиқоти диссертационӣ ба бандҳои зерини Шинономаи феҳристи ихтисосҳои КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи ихтисоси 08.00.01 – Назарияи иқтисодӣ (08.00.01.01 – Назарияи умумии иқтисодӣ (иқтисоди сиёсӣ)) 1.1. Соҳтор ва қонуниятҳои инкишофи муносибатҳои иқтисодӣ; равандҳои ҳамгирии равандҳои иқтисодӣ ва сиёсӣ дар сатҳи миллӣ, давлатӣ, минтақавӣ ва ҷаҳонӣ, ҳатарҳои ҷаҳонишавӣ ва паёмадҳои он; ташаккули стратегия ва сиёсати иқтисодии давлат; масъалаҳои назариявии бехатарии иқтисодӣ; 2.3. Қонуниятҳо, хусусиятҳо марҳилаҳои инкишофи кишварҳо ва минтақаҳои алоҳида, омилҳо, ки хусусиятҳои инкишофи онҳоро муайян мекунад, мувоғиқат мекунад.

II. Мубрамии мавзуи таҳқиқот

Дар марҳилаи муосири рушди муносибатҳои иқтисодӣ ба раванди ташаккул ва инкишофи ҳамгирии иқтисодӣ омилҳои гуногун таъсир расонида, истифодаи бесобиқаи таҳримҳо, тавсеаи ҷуғрофияи низоъҳои минтақавию байналмилалӣ ва оқибатҳои пандемияи ҷаҳонӣ аз ҷумлаи омилҳои калидие ба ҳисоб мераванд, ки равишҳои мавҷудаи концептуалий ва методологиро тағиیر медиҳанд. Вобаста ба ин ташаккули раванди ҳамгирии иқтисодӣ дар шароити муосир хусусиятҳои ба ҳуд ҳосро қасб намуда, дар ин замина қонуниятҳои инкишофи он аз назарияи классикии мавҷуда ба кулли фарқ мекунад. Таҷриба нишон медиҳад, ки зимни ташаккул ва инкишофи раванди ҳамгирии иқтисодӣ дар шароити муосир доираи манфиати иштирокчиёни он тавсеа ёфта, механизмҳои муосири иртиботи хочагидорӣ метовонад нақши муайянкунанда дошта бошад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун узви комилхуқуқ ва иштирокчии созмонҳои ҳамгиро дар ин раванд манфиатҳои ҳудро пайгирӣ намуда, истифода ва риояи қонуниятҳо ва хусусиятҳои равандҳои ҳамгирии муосир метавонад самаранокӣ ва натиҷабаҳшии иштирок дар чунин равандҳоро баланд бардорад. Муаллиф дуруст қайд мекунад, ки дар

шароити мусир рушди фарогири ҳар як кишвар дар доираи муносабатҳои ҳочагии ҷаҳонӣ самаранок буда, ба инобат гирифтани қонуниятҳо ва хусусиятҳои инкишофи ҳамгирой дар амалияи мусир ҷаҳонӣ аҳамияти муҳими илмию назариявӣ ва амалӣ дорад.

Бо такя ба гуфтаҳои боло ва бо назардошти аҳамияти асосноккунии назариявию методологии қонуниятҳои инкишофи ҳамгирои иқтисодӣ дар шароити мусир мавзуи кори диссертационии Зиёев С.С. мубрам ва таҳқиқоти анҷомшуда мақсаднок ва дорои афзалияти муҳим мебошад.

III. Навгониҳои мушаххаси илмиӣ ва аҳамияти илмию амалии онҳо

Навгониҳои илмии таҳқиқоти диссертационии Зиёев С.С. аз асоснок намудани қонуниятҳо ва хусусиятҳои инкишофи ҳамгирои иқтисодӣ ва инчунин таҳияи пешниҳодоти мушаххас оид ба рушди ҳамкориҳои иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар доираи соҳторҳои ҳамгирои иқтисодӣ ва берун аз он иборат мебошад. Ба навгониҳои илмиӣ инҳо дохил мешаванд:

- муаллиф қонуниятҳои асосии ҳамгирои иқтисодӣ муайян кардаст, ки фарогири муайян кардани хусусияти муносабатҳои ҳамгирой дар байни субъектҳои ҳамгирой, таъсири шароити ташаккули муносабатҳои ҳамгирой ба табиити онҳо ва мавҷуд будани маҳдудиятҳои ҳамгирой дар ҳолати номаҳдуд будани субъектҳои ҳамгирой мебошад;

- диссертант дар асоси таҳлили ақидаҳои намояндагони мактабҳои классикӣ, неоклассикӣ, кейнсионӣ ва институтсионалиӣ, моҳият ва мундариҷаи ҳамгирои иқтисодӣ ошкор карда шуда, он ҳамчун раванди иттиҳоди муттақобилаи иқтисодии байни кишварҳо арзёбӣ гаштааст;

- аз ҷониби муаллиф пас аз таҳлилҳои гузаронидаи ў хусусиятҳои асосии ҳамгирои иқтисодиро асоснок карда, марҳилаҳои ташаккул ва инкишофи ҳамгирои иқтисодӣ ошкор карда шудааст;

- дар асоси таҳқиқоти ҳуд муаллиф ҷанбаҳои содиротӣ ва сармоягузории ҳамкориҳои иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳайати соҳторҳои ҳамгирой ва берун аз он муайян кардааст;

- пас аз омӯзиши самтҳои ояндадори ҳамкориҳои иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо иттиҳодияҳои иқтисодии ҳамгирой муаллиф асоснок карда шуданд, ки ба онҳо соҳаҳои гидроэнергетика, металлургияи ранга, коркарди маҳсулоти саноати сабук, минералҳо, коркарди амиқи маҳсулоти кишоварзӣ ва сайёҳшомил мебошанд;

- самтҳои самаранокии ҳамкории иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳайати Иттиҳоди иқтисодии АвруOсиё (ИИАО) муайян карда шуда, дурнамо ва хусусиятҳои хоси ИИАО асоснок карда шудаанд.

IV. Асоснокӣ ва эътиmodнокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия овардашуда

Таҳлили матни кори диссертационӣ, автореферат, асарҳои нашршуда оид ба мавҷӯи тадқиқоти нишон медиҳанд, ки тадқиқоти диссертационӣ дар сатҳи баланди илмию амалӣ анҷом дода шуда,

натицаҳо эътимодноканд ва хулосаҳо бо матни асосии кор мувофиқат мекунанд. Муаллиф ҳангоми навиштани кори диссертатсионӣ маҷмуи мағҳумҳои умумии илмӣ, назарияҳои бунёдӣ, роҳҳо ва усулҳои дарки проблемаҳои рушди қонуниятҳо ва хусусиятҳои ҳамгирии иқтисодиро дар шароити муосир истифода кардааст.

Асоси назариявии тадқиқотро мавқеъҳо ва корҳои илмии олимони шинохтаи ватанию хориҷӣ, ки ба омӯзиши равандҳои ҳамгирии иқтисодӣ бахшида шудаанд, натицаҳои таҳқиқоту ҳуччатҳои расмии ташкилоту идораҳои давлатӣ, инчунин натицаҳои таҳқиқотҳои монографӣ ва интишороти илмӣ вобаста ба мавзуи таҳқиқот ташкил медиҳанд. Истифодаи мағҳумҳо ва назарияҳои зикршуда ба муаллиф имкон додааст, ки миқдори зиёди иттилооти илмӣ, оморӣ ва институтсионалиро коркард карда, дар ин замина нуқтаи назари худро оид ба ҳалли вазифаҳои таҳқиқот пешниҳод намояд. Мавқеъҳои зикршуда дар бораи эътимоднокии муқаррарот, хулосаҳо ва тавсияҳои илмӣ, ки дар кори диссертатсионии С.С. Зиёев оварда шудааст, шаҳодат медиҳанд.

V. Аҳамияти илмию амалии натицаҳои таҳқиқот ва тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо

Аҳамияти илмии таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки дар он масъалаҳои муҳими илмию назариявии қонуниятҳо ва хусусиятҳои инкишофи ҳамгирии иқтисодӣ дар шароити муосир ҳал карда шудаанд. Муҳимтарин натицаҳои илмӣ, ки аҳамияти илмии таҳқиқотро тавсиф мекунанд, аз он иборат аст, ки муаллиф нахуст консепсияи фарогири рушди қонуниятҳо ва хусусиятҳои инкишофи ҳамгирии иқтисодӣ дар шароити муосир асоснок кардааст, ки дорои хусусияти навгонӣ мебошад. Асосҳои методологии татбиқи тавсияҳои пешниҳодшуда дар самти қонуниятҳо ва хусусиятҳои инкишофи ҳамгирии иқтисодӣ дар шароити муосир аз нуқтаи назари муносабати неоинститусиалий пешниҳод карда шудаанд, ки ба омезиши назарияҳои олимони ватанӣ ва хориҷӣ такя мекунад.

Натицаҳои бадастомада ва пешниҳодҳои таҳияшуда заминай назариявӣ ва методологии таъмини рушди қонуниятҳо ва хусусиятҳои инкишофи ҳамгирии иқтисодӣ дар шароити муосир ташкил медиҳанд. Муҳимтарин муқаррароти назариявӣ, коркардҳои амалӣ, таъминоти методӣ ва хулосаҳои дар таҳқиқот пешниҳодшуда ба сатҳи тавсияҳои мушаххас расонида шуда, аз ҷониби мақомоти давлатӣ, корхонаҳо ва муассисаҳо истифода шудаанд.

Муқаррароти назариявии кори диссертатсия дар раванди таълимии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон истифода карда шудаанд.

VI. Соҳтор ва мазмуни кори диссертатсионӣ

Кори диссертатсионии Зиёев С.С. аз муқаддима, се боб, хулоса, рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат аст. Ҳаҷми умумии рисола 180 саҳифаро ташкил дода, аз ҷумла фарогири 2 расм, 10 ҷадвал ва 3 диаграмма мебошад.

ҚИСМИ АСОСИИ ТАҲҚИҚОТ

Дар муқаддима мубрамияти мавзуи таҳқиқот асоснок карда шуда, дараҷаи коркарди он пешниҳод гардида, мақсаду вазифаҳо, предмет, объект ва соҳаи таҳқиқот, навоварии илмии он, инчунин аҳамияти назариявӣ ва амалии кори диссертационӣ муайян карда шудааст.

Дар боби якум- “Асосҳои назариявӣ ва қонуниятҳои инкишофи ҳамгироии иқтисодӣ” - концепсияҳои асосии назариявии ҳамгироии иқтисодӣ ва қонуниятҳои инкишофи он, хусусиятҳои назариявии ҳамгироии иқтисодӣ дар шароити ҷаҳонишавии иқтисодиёт ва таҳаввулоти назариявии муносибатҳои ҳамгироии иқтисодӣ ва рушди марҳилаҳои он таҳқиқ карда шудааст (саҳ. 14-59).

Дар зерқисматҳои боби аввал муаллиф назарияҳои мактабҳо оид ба ҳамгироии иқтисодӣ (саҳ. 32), марҳилаҳои ҳамгироии иқтисодӣ ва хусусиятҳои ҳоси онро дар шароити муосир таҳлил ва арзёбӣ намудааст. Хусусиятҳои назариявии ҳамгироии иқтисодиро дар шароити ҷаҳонишавии иқтисодиёт таҳқиқ намуда, муаллиф қайд менамояд, ки дар шароити муосир ҷаҳонишавӣ ва ҳамгироии иқтисодӣ ба таври суръатнок инкишоф ёфта дар ҳамкорӣ ва алоқамандӣ ба ҳам рушд мекунанд (саҳ. 35-47).

Муаллиф дар боби якуми таҳқиқоти диссертационӣ ҳамчунин таҳаввулоти назариявии муносибатҳои ҳамгироии иқтисодӣ ва рушди марҳилаҳои он таҳқиқ намуда, муайян кардааст, ки дар шароити муосир ҳамгироиро ҳамчун раванди муттаҳидшавии иқтисодӣ ва сиёсии қишварҳо дар асоси робитаҳои амиқ ва устувори иқтисодӣ метавон фахмид, ки натиҷаи он танҳо рушди иқтисоди миллӣ мебошад (саҳ. 47-59).

Дар боби дуюм - “Таҳлили муносибатҳои ҳамгироии байналхалқии иқтисодии Тоҷикистон дар шароити муосир” - таҳлили вазъи муосири рушди ҳамкориҳои иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронида шуда, самтҳои содиротӣ-сармоязории ҳамкориҳои иқтисодии мамлакат, инчунин лоиҳаҳои сармоязории тавсеаи ҳамкориҳои иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар доираи соҳторҳои ҳамгироӣ таҳлил гардида мавриди таҳқиқ қарор гирифтааст (саҳ. 60-122).

Дар ин боб таҳлили омории ҳамгироии иқтисодӣ анҷом дода шуда, дар асоси таҳлили динамикаи гардиши молии Ҷумҳурии Тоҷикистон, дастгирии давлатии содирот асоснок карда шудааст (саҳ. 60-86). Муаллиф дар ин боб таъкид менамояд, ки дар шароити муосир самтҳои соҳавии рушди содирот дар Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонанд инҳо бошанд: - энергетика; -комплекси металлургӣ; металлҳо ва сангҳои қиматбаҳо; комплекси агросаноатӣ ва ғайра мебошанд (саҳ. 94-95).

Дар кори диссертационӣ ҷанбаҳои сармоязории тавсеаи ҳамкориҳои иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар доираи соҳторҳои ҳамгироӣ таҳлил карда шуда, дар ин замина таъкид шудааст, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон дар солҳои охир дар самти ҳамкориҳои иқтисодӣ ба натиҷаҳои назаррас ноил гашта он тамоюли афзоиш дорад (саҳ. 101-122).

Дар боби сеюми диссертатсия “Такмили механизми идоракунии равандҳои ҳамгирой дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дурнамои он” - мукаммалгардонии самтҳои ҳамкориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо иттиҳодияҳои иқтисодии ҳамгирой таҳлил гардида, афзалиятҳо ва дурнамои воридшавии кишвар ба Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё асоснок карда шуда ба он баҳои иқтисодӣ дода шудааст.

Дар ин боб исбот шудааст, ки дар Тоҷикистон гидроэнергетика, металлургияи ранга, коркарди маҳсулоти саноати сабук, маъданҳо, коркарди амиқи маҳсулоти кишоварзӣ ва сайёҳиро метавон аз объекти самтҳои ояндадори иқтисодӣ ва афзалиятноки сармоягузорӣ дар доираи соҳторҳои ҳамгирой ва берун аз он арзёбӣ кард, ки боиси рушди иқтисодиёт мегардад (саҳ. 123-135). Афзалиятҳо ва дурнамои воридшавии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиёро таҳқиқ намуда, муаллиф исбот намудааст, ки Тоҷикистон барои ворид шудан ба чунин як Иттиҳоди гумруқӣ омода нест ва дар сурати пурра омода гардидан метавонад, ки ба он аъзо шавад (саҳ. 153).

Дар хulosаву пешниҳодот натиҷаҳои асосии илмии диссертатсия ва тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот оварда шудаанд (саҳ. 154-158).

VII. Эродҳо оид ба муҳтавои диссертатсия

Дар кори диссертационии Зиёев С.С. дар баробари ҷиҳатҳои мусбӣ баъзе камбудиҳо низ ба ҷамш мерасанд, ки шомили зер мебошанд:

- дар қисмати назариявии кори диссертационӣ муалииф бояд ба таъсири омилҳои геосиёсӣ ва геоиктисодӣ ба қонуниятиҳои ташаккул ва хусусиятҳои ҳамгирои иқтисодӣ таваҷҷӯҳи бештар зоҳир менамуд, зоро онҳо аз ҷумлаи омилҳои асосии таъсиррасон мебошанд;

- ҳангоми таҳқиқи асосҳои методӣ муаллиф бояд ба принсипи алодатнокӣ, самаранокӣ ва рушди стратегӣ аҳамият дода, ошкор мекард, ки чи гуна технологияҳои рақамӣ ва татбиқи принсипҳои иқтисодиёти “сабз” ба қонуниятиҳо ва хусусиятҳои ҳамгирои иқтисодӣ таъсир мерасонанд;

- дар рафти таҳлили омор ва арзёбии иштироки Ҷумҳурии Тоҷикистон дар созмонҳои гуногун муаллифро зарур буд, ки ба ғайр аз нишондиҳандай гардиши молӣ бояд ҳамкориҳои илмию технологӣ, инноватсионӣ, инвеститсионӣ, дар самти ҳаракати қувваи корӣ ва сармоя низ баррасӣ менамуд;

- муаллиф зимни коркарди тавсияҳо ҷиҳати такмили самтҳои ҳамкориҳои иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо соҳторҳои иқтисодии ҳамгирой ба ҷанбаҳои институтсионалии раванди мазкур кам таваҷҷӯҳ карда, дар мавриди тавсеаи иқтидори содиротӣ ва рақобатпазирии иқтисодиёти миллӣ пешниҳодҳои мушаххас ва аз нигоҳи илмӣ асоснокро матраҳ менамуд;

- муаллиф зимни асосноккунии афзалиятҳо ва дурнамои воридшавии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё ба хulosae омадааст, ки Тоҷикистон барои ворид шудан ба чунин як

Иттиҳоди гумруқӣ омода набуда, вале заминаҳо, сабаб ва омилҳои чунин тасдиқотро пешниҳод накардааст.

- дар кори диссертатсионӣ баъзе камбудиҳои имлӣ ва техниқӣ дида мешаванд, ки ба муҳтавои диссертатсия таъсири манфӣ намерасонанд.

Эродҳои дар боло овардашуда тавсиявӣ буда, арзиши илмию назариявӣ ва амалии кори иҷрошударо кохиш намедиҳанд.

VIII. Мутобиқати тахассуси илмии довталаб ба дарёғти дараҷаи илмӣ.

Сатҳ ва сифати кори иҷрошуда ва таълифоти муаллиф аз он шаҳодат медиҳанд, ки тахассуси илмӣ ва малакаи таҳқиқотии Зиёев С.С. ба дараҷаи илмии дархостшаванда мутобиқат намуда, ба талаботи бандҳои Тартиби додани дараҷаҳои илмии Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267 (бо тағйиру иловаҳо аз 26.06.2023 № 295) тасдиқ шудааст, ҷавобгӯй мебошад.

IX. Интишори натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ ва муаррифии он дар ҷорабиниҳои илмӣ

Муқаррароту натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар 24 мақолаи илмии муаллиф, ки 13 номгӯи он дар мачаллаҳои илмии тақризшавандай аз тарафи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсия шуда нашр гардидаанд. Қисматҳои асосии назариявӣ ва амалии таҳқиқоти диссертатсионӣ аз ҷониби муаллиф дар конференсияҳо ва семинарҳои илмӣ-назариявии сатҳи донишгоҳӣ, ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ баромад карда шуда, инчунин дар мачаллаҳои илмӣ нашр карда шудаанд.

X. Мутобиқати матни автореферат ва муҳтавои диссертатсия

Автореферати кори диссертатсионӣ ва интишороти муаллиф муҳтавои асосии кори диссертатсиониро инъикос намуда, ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯй мебошад.

XI. Хулосаи умумӣ

Ҳамин тавр, кори диссертатсионии Зиёев Сулаймон Саъдулоевич дар мавзуи “Қонуниятҳо ва хусусиятҳои инкишофи ҳамгирои иқтисодӣ дар шароити муосир”, ки барои дарёғти дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.01 – Назарияи иқтисодӣ (08.00.01.01 – Назарияи умумии иқтисодӣ (иқтисоди сиёсӣ)) пешниҳод шудааст, кори илмию тахассусии анҷомёфта ба ҳисоб рафта, дар он масъалаҳои назариявӣ ва методологии қонуниятҳо ва хусусиятҳои инкишофи ҳамгирои иқтисодӣ дар шароити муосир ошкор карда шудаанд.

Кори анҷомшуда ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмии Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267 (бо тағйиру иловаҳо аз 26.06.2023 № 295) аз рӯи ихтисоси 08.00.01 – Назарияи иқтисодӣ (08.00.01.01 – Назарияи умумии иқтисодӣ (иқтисоди сиёсӣ)) ҷавобгӯй

буда, муаллифи он Зиёев Сулаймон Саъдуллоевич сазовори дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси пешниҳодшуда мебошад.

Тақриз дар ҷаласаи якҷояи кафедраи назарияи иқтисодӣ ва иқтисодиёти ҷаҳони Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон муҳокима ва тасдиқ карда шудааст. (Суратҷаласаи № 8 аз 05.03.2025).

Дар ҷаласа 24 – нафар иштирок намуданд. Натиҷаи овоздиҳӣ: “Тарафдор” – 24 нафар; “Зид” – нест; “Бетараф” – нест.

Раиси ҷаласа:

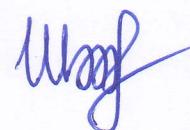
номзади илмҳои иқтисодӣ, дотсент
мунири кафедраи назарияи иқтисодии ДДМИТ

Faafurov F.C.

Ташхисгар:

мунири кафедраи иқтисодиёти ҷаҳони ДДМИТ
доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисос

Шарипов С.Б.

Котиби ҷаласа:

м.к. кафедраи назарияи иқтисодии ДДМИТ

Рофизода С.Х.

Сурога: 734067, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, кӯчаи Нахимов 64/14,

E-mail: tgfeu@tgfeu.tj

Сомона: www.tgfeu.tj

Тел: +992 37 2310201

Сана: 07.03.2025

Мирҷамолов M.A.